

FÖLDTANI KÖZLÖNY

KIADJA

A MAGYARHONI FÖLDTANI TÁRSULAT.

A VÁLASZTMÁNY MEGBIZÁSÁBÓL SZERKESZTIK

Sajóhelyi Frigyes és Róth Lajos

TITKÁROK.

TARTALOM:

Társulati ügyek: Szakgyűlés 1873. évi ápril hó 9-én.

Értekezések: Jelentés a „Frusca-Gora“ hegységben az 1871 év nyarán tett földtani kutatásról, Koch Antal, kolozsvári egyet. tanártól. — Őslénytani lelet Esztergomnál dr. Szabó Józseftől. — Vegyesek. — b. Liebig Justus. — Titkári közlemények.

Társulati ügyek.

Szakgyűlés 1873. évi ápril hó 9-én.

Tárgyak: 1. *Koch Antal* kolozsvári egyetemi tanár úr tett jelentést azon földtani kutatásról, melyet a magyarh. földtani társulat megbízásából a Szerém megyében fekvő „Frusca-Gora“ hegységben az 1871. év nyarán vitt véghez. (Lásd az értekezések között).

2. *Zsigmondy Vilmos* úr a zsilvölgyi vastag telep fedűjéből magával hozott, igen szépen megtartott levélenyomatokat mutatta be.

3. *Hantken Miksa* úr az általa és *Madarász Zs. Ede* úr által kikészített, s a bécsi világtárlaton kiállítandó nummulit-gyűjteményt mutatta be, következő magyarázó szavak kíséretében:

A nummulitok kikészítésének célja azoknak külső és belső szerkezetét oly módon kitüntetni, hogy a nummulit-fajok meghatározása lényegesen elősegíttessék.

A nummulitok fajukra való meghatározásánál szükséges lévén azoknak felületét, vízszintes és függőleges átmetszeteit tekintetbe vennünk e gyűjteményben a különböző helyekről kevés kivétellel 3—3 nummulit-példány van.

Az egyik példányon a felület, másikán a vízszintes és harmadikán a függélyes átmetszet látható. A felület megtekintésénél kivehetjük — valjon az sima, reczézett, pontozott vagy vonalozott-e, vagy valjon a tekervények a felületen is feltűnnek-e már, hogy a nummulitokat a Vicomte d'Archiac által megállapított rendszer szerint osztályozhassuk. Ez említett rendszer a következő csoportokra oszlik:

- I. csop. Nummulites laeves aut sublaeves. Sima nummulitok
 II. " " reticulatae — reczézett "
 III. " " subreticulatae — félig reczézett "
 IV. " " punctulatae — pontozott "
 V. " " striatae — vonalzott "
 VI. " " explanatae — kitetsző "

A nummulitok felülete minőségének biztos meghatározása több esetben elégséges arra, hogy megállapíthassuk a rétegek földtani helyzetét.

A nummulitok függélyes átmetszetein*) látjuk a nummulithéj csavaralakú tekervényeit, az azok által képezett csatornát és a kamrákat egymástól elkülönítő válaszfalakat. Ez az átmetszet a nummulitok fajainak meghatározására nézve a legfontosabb. Mert a fajok meghatározásánál okvetlen szükséges tekintetbe venni a kezdő kamra nagyságát, a válaszfalak hajlását, azoknak egymástóli távolságát és a tekervények számát az átmérő bizonyos nagyságánál.

A vízszintes átmetszet mutatja a tekervények egymásba helyezett, többé-kevésbé hosszú kerülékalakú átmetszeteit. Ez az átmetszet a fajok meghatározásánál csekélyebb fontossággal bír, mint a függélyes.

A gyűjtemény 71 készítményt és 154 különböző nummulitpéldányt tartalmaz, és pedig:

Magyarországból	74-et
Erdélyből	6 "
Stiriából	3 "
Dalmátországból	1 "
Bajorországból .	11 "

*) A nummulit tengelyének nevezzük a két oldal középpontját összekapcsoló vonalat. E tengelyre függélyes irányban, a nummulit kezdőkamráján tett átmetszet — a függélyes átmetszet. Ezen átmetszetet többnyire könnyen megkapjuk, ha a nummulitot alkohol-lángban fél-egész 1 perczig hevítjük — s aztán annak szélére a czélnak megfelelő súlyú kalapácsal ráütünk.

Svájczból	1-et
Olaszországból.	26 „
Franciaországból	16 „
Belgiumból	6 „
Angolországból	2 „
Krimből	2 „
Egyiptomból	4 „
Persziából	2 „
Összesen	154

A magyarországi és olaszországi nummulitok legnagyobb részét magam gyűjtöttem, a külföldi nummulitokat két évvel ez előtt tett külföldi utazásom alkalmával kaptam ajándékba: Londonban Woodward, Brüsszelben Nyst, Münchenben Zittel és Gümbel, Bécsben Fuchs Theodor uraktól. Az erdélyi nummulitokat a kolozsvári muzeumtól és Pávay Elektől kaptam. Pávay úr szives volt azonkívül egyiptomi nummulitokkal kedveskedni.

A gyűjtemény 46 fajt tartalmaz, tehát körülbelül $\frac{2}{3}$ -át az eddig ismert nummulitoknak, melyek száma 64. Megjegyzendő azonban, hogy a tömegesen előforduló, tehát földtani tekintetben fontos nummulitok közül valamennyi faj van képviselve.

A nummulitok közül, melyeket új fajoknak tartok, van:

magyarországi	3
olaszországi	1
angolországi	1

A magyarországi új fajok közül kiváló fontossággal bírnak num. subplanulata és num. hungarica. Az első Esztergom vidékén a harmadkori tengeri eocénképződmény legalsó osztályzatát jellemzi, — a másik nagyobb mennyiségben a Bánhida környékén előforduló Lucasana-nummulit-rétegekben fordul elő. Az ottani nummulitokat Koch tanár úr gyűjtötte.

Az olaszországi új faj nagy mennyiségben van elterjedve Vicenza vidékén az ottani reczés nummulitok által jellemzett nummulit-rétegekben. Külső alakjánál fogva nagyon hasonlít a nummulites intermediához, de belső szerkezete által határozottan különbözik tőle.

Az angolországi faj, melyet új fajnak tartok nummulites levigatának tartatik, — de annak belső szerkezete annyira elüt a Franciaországban és Belgiumban tömegesen előforduló nummulites levigatától, hogy helyesen új fajnak vélem tarthatni.

A gyűjteményhez egy catalogus lesz csatolva, mely a nummulitfajok nevét és lelhelyét ismerteti meg, még pedig magyar, német és francia nyelven.“

4. *Bruimann Vilmos* úr 200 frtos alapítványt tett le, melylyel „az első cs. kir. szab. dunagőzhajózási társulat“, a földtani társulat pártoló tagjai közé lép.

5. A másodtitkár *Beszédes Kálmán* akad. festész úrnak levelező taggá választására vonatkozó köszönőlevelét olvasta fel.

6. Végre új tagokul bejelentettek: *Kókán János*, m. kir. földtani intézeti gyakornok és *Belányi Ferencz*, kir. pénzügyi titkár urak.

Értekezések.

Jelentés a „*Frusca Gora*“ hegységben az 1871. év nyarán tett földtani kutatásról.

Koch Antal, kolozsvári egyetemi tanártól.

(Egy földtani térképpel és két könyomatú átmetszettel.)

(Előadott a társ. 1873. ápril 9-iki szakülésén)

Bevezetés. A kutatás terjedelme.

A magyarhoni földtani társulat tisztelt választmányától főképen a cserevici völgyben általam föltalált Gosau-képlet kiterjedésének és települési viszonyainak megvizsgálásával és a nagy mennyiségben előforduló kövületeknek gyűjtésével bizatván meg, mindenekelőtt ezen célú tartottam szemeim előtt s számos kirándulást tettem a cserevici és a szomszédos harántvölgyeken fel a hegység gerinczéig, mi által egyrészt a Gosau-képletnek egész kifejlődését és elterjedését megismerém, másrészt a képletnek különböző rétegeiben több újabb, igen gazdag kövület-lelhelyt találtam fel.

Annak eldöntésére, hogy a gosau-képlet hasonló kifejlődésben nem fordul-e elő a hegységnek déli oldalán és keleti folytatásában, különösen *Kamenic* és *Iregh* között, — hol *Wolf* már az első általános fölvételnél a felső krétához sorolt némely homok-követ, — továbbá az egész hegység szerkezetének megismerése végett három helyen átléptem a hegységet és pedig: *Cserevic* és *Gergurevce*, *Vrdnik* és *Ledince*, *Kamenic* és *Iregh* között. Végre részletesebben átkutattam még *Kamenic* és *Ledince* völgyeit is.